

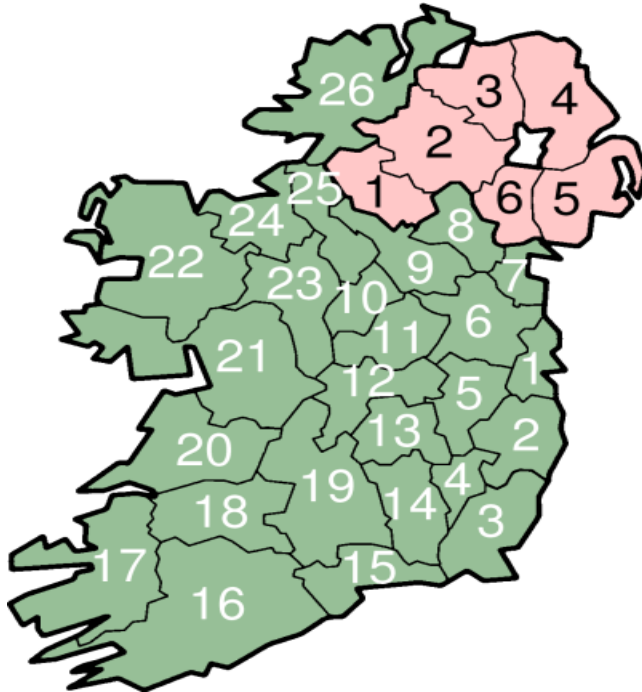
Bileog 1.1a

Sonraí pearsanta/cúlra

1. Beidh tú ag féachaint ar mhír (Vifax 23/03/17) a bhí ar nuacht TG4 faoi bhás Mhartin McGuinness, polaiteoir poblachtach a raibh ról tábhachtach aige i bpróiseas síochána an Tuaiscirt. Bí ag obair leis an duine in aice leat agus déanaigí an réamhobair seo le chéile.
2. Déanaigí liosta de na ceisteanna a chuirtear chun sonraí pearsanta duine a fháil. Bígí cinnte go gclúdóidh sibh na pointí seo:

Náisiúntacht	Seoladh	Aois	Teaghlach
Stádas pósta	Clann	Caitheamh aimsire	Obair

3. Conas a chuirtear an cheist *Are you Spanish?* as Gaeilge? Cad é an freagra ceart ar cheist mar sin?
4. An féidir libh mórán de na contaetha a scríobh as Gaeilge? Tosaígí le bhur gcontaetha féin.

4. Cuirigí Gaeilge ar na frásáí seo:

- south Donegal
- north Dublin
- the midlands
- west Kerry
- the east coast
- parish
- capital city
- suburb
- townland
- diocese
- housing estate
- urban area
- rural area

Sonraí pearsanta/cúlra

Plé

Pléigh na ceisteanna seo leis an duine in aice leat:

1. Cén cineál ceantair a bhfuil tú i do chónaí ann? An maith leat do cheantar? An féidir leat a rá go bhfuil baint agat leis an phobal sa cheantar?
2. An bhfuil tú i do chónaí san áit inar rugadh tú? Cén fáth?
3. An bhfuil daoine ó thíortha eile agus le cultúr éagsúil ina gcónaí sa cheantar?
4. Dá sroichfeadh eachtrannach do cheantar, cad iad na rudaí faoin cheantar a chuirfeadh iontas air, dar leat?
5. An bhfuil cultúr tíre/áite tábhachtach, dar leat? Cad iad na nithe dearfacha agus diúltacha faoi chultúr na hÉireann, i do thuairim?
6. Cén cultúr eile taobh amuigh de do chultúr féin a bhfuil meas agat air? Cén fáth?
7. An duine 'uirbeach' tú nó an duine 'tuaithe' tú?

Bileog 1.1b

Sonraí pearsanta/cúlra

Féachaint

Bí ag obair leis an duine in aice leat - féachaigí ar an tuairisc uair amháin agus freagraí na ceisteanna seo:

- Cé hiad na daoine cáiliúla a luadh sa tuairisc agus atá ag cásamh bhás Martin McGuinness?
- Breac síos cúig líne faoin saol gairmiúil a bhí ag an iarpholaiteoir cáiliúil.
- Cén ról a bhí ag Martin McGuinness i gComhaontú Aoine an Chéasta?
- Cad a bhí le rá ag Theresa May faoi?
- Ar pholaiteoir maith é Martin McGuinness dar leat? Cén fáth?

Éist leis an tuairisc uair amháin eile agus breac síos aon eolas breise a chloisfidh tú faoi theaghlach agus áit dhúchais Martin McGuinness, agus ansin aon ní atá ar eolas agat féin faoi. Cén t-eolas a bhí ag an duine in aice leat?

Cad é an difríocht idir an focal *teaghlach* agus an focal *clann*?

Go minic, nuair a bhásaíonn duine, déantar an bás a chásamh lena theaghlach, mar shampla: 'Ar dheis Dé go raibh a anam uasal'. Cad iad na bealaí eile atá ar eolas agaibh le comhbhrón a dhéanamh le duine?

Go minic, nuair a bhásaíonn duine, déantar an bás a chásamh lena theaghlach, mar shampla: 'Ar dheis Dé go raibh a anam uasal'. Cad iad na bealaí eile atá ar eolas agaibh le comhbhrón a dhéanamh le duine?

Sonraí pearsanta/cúlra

Labhairt/scríobh

- Ar ball, beidh seans ag gach duine agallamh a chur ar dhuine cáiliúil a bheidh ar **7Lá** ar TG4 ar tseachtain seo. Sula ndéanfaidh sibh na hagallaimh, áfach, pléigí na ceisteanna thíos mar réamhullmhúchán faoi conas agallamh a dhéanamh:
 - Conas a chuireann an t-óstach an t-aoi i láthair?
 - Cad atá i gceist le hagallamh mar seo? An cur síos ar bheathaisnéis amháin é?
 - Cad air a mbeidh an bhéim in agallamh mar seo?
 - Cad iad na príomhcheisteanna a chuirfear? An mbeidh ceisteanna leantacha/breise ann?
 - Conas is féidir leis an óstach suim a léiriú san aoi?
 - Conas a chuireann an t-óstach críoch leis an agallamh?
 - Conas a dhéanann an t-óstach réamhullmhúchán don agallamh?
- Anois tabharfaidh an múinteoir pictiúr duit de dhuine cáiliúil agus beidh tú féin agus an duine in aice leat ag cur agallaimh ar a chéile, ag ligean oraibh gur sibh na daoine sa phictiúr atá agaibh. Cuirfidh an chéad duine agallamh ar an duine eile ar dtús agus ansin malartóidh sibh ról. Ná déanaigí dearmad ar na pointí a phléigh sibh thuas.
- Cad é an deacracht is mó a bhí agat agus tú ag déanamh an agallaimh? Cé hé/hí an t-óstach is fearr atá ar an teilifís, dar leat? Cén fáth?
- Scríobh alt anois bunaithe ar an agallamh atá díreach déanta agat.

Bileog 1.2

Téarmaíocht na gramadaí

Ceachtanna

Sa bhosca thíos ceangail na téarmaí gramadaí ar dheis leis na sainmhínte ar chlé. Féach an raibh na freagraí céanna ag an duine in aice leat. Ansin déanaigí iarracht sampla(f) de gach téarma gramadaí a aimsiú sa téacs seo thíos, a tógadh as alt faoin fhile Nuala Ní Dhomhnaill (www.beo.ie).

Rugadh Nuala i Lancashire Shasana i 1952, ach nuair nach raibh sí ach cúig bliana d'aois d'aistrigh sí go Ceann Trá i gCiarraí, áit ar chónaigh sí lena haintín ar feadh dhá bhliain. ‘Theastaigh ó mo dhaid bogadh thar n-ais agus sa deireadh bhí mo mháthair sásta bogadh - cé nach raibh sí róshásta [i dtosach báire](#). Bhí post breá aici i Sasana - bhí sí ina dochtúir ann agus bhí 7,000 othar aici - agus nuair a tháinig sí thar n-ais go hÉirinn ní fhéadfadh sí post a fháil mar dhochtúir mar go raibh sí pósta (bhí an marriage ban ann). [Chait sí](#) é a thabhairt suas agus bhí sé [an-dian](#) uirthi’.

<ol style="list-style-type: none"> 1. Focal a úsáidtear le rá cad atá á dhéanamh nó cad atá ag tarlú. 2. b, c, d, f, g, l, m, n, p, r, s, t. 3. Focal ar nós – an hean. 4. Focal a thagraíonn do dhuine, d’áit nó do rud. 5. Ceann amháin de rud. 6. Focal a chuireann síos ar rud nó a thugann níos mó eolais faoi rud. 7. An agus na. 8. Focal a úsáidtear in áit ainmfhocail. 9. Níos mó ná ceann amháin. 10. Focal beag a bhíonn roimh ainmfhocal chun é a cheangal le foca(i)l eile. 11. Focal ar nós – an t-uisce. 12. ar + mé = orm. 13. a, e, i, o agus u. 14. Bíonn réamhfhocal simplí agus ainmfhocal mar chuid de. 	<ol style="list-style-type: none"> a. Forainm b. An t-alt c. Gutaí d. Focal Baininsneach e. Réamhfhocal Simplí f. Réamhfhocal Comhshuite g. Uimhir uatha h. Briathar i. Uimhir Iolra j. Focal Firinsneach k. Forainm Réamhfhoclach l. Consain m. Aidiacht n. Ainmfhocal
---	---

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14

“Is breá liom an ghramadach!” – pléigh.

Bileog 1.3a

Cúlra

Anois léigh an sliocht (bunaithe ar alt a bhí ar www.tuairisc.ie) os ard leis an duine in aice leat. Breacaigí síos sna bearnaí ag deireadh an ailt cén chuid den ghramadach lena mbaineann na focail a bhfuil cló trom orthu.

Léamh

'Alraight, alraight, alraight!' – cuireadh chun foghlama sa Ghaeltacht tugtha do Mhatthew McConaughy

Tá cuireadh go dtí an Ghaeltacht tugtha ag coláistí samhraidh do Matthew McConaughy agus a chlann i ndiaidh don **aisteoir** a rá go mba mhaith leis a leanaí a chur ag foghlaim na teanga sa Ghaeltacht. In agallamh a foilsíodh in *The Irish Sun*, dúirt an t-aisteoir, arb as an gCabhán agus Muineachán do mhuintir a mháthar, go raibh sé an-mhórtasach as a dhúchas Éireannach agus go mba mhaith leis go mbeadh tuiscint ag a chlann féin ar an dúchas sin.

Dúirt urlabhraí ó Chomharchumann Chorca Dhuibhne go raibh “míle fáilte” roimh McConaughy féin clárú le ceann de chúrsaí an Chomharchumainn do dhaoine fásta, agus go gcuirfí an fháilte chéanna amach anseo roimh a leanaí - Levi (8), Vida (6) and Livingston (4) – dá mbeadh fonn orthu freastal ar chúrsa samhraidh i gCiarraí.

“Tá míle fáilte **roimh** mhuintir McConaughy teacht anseo chugainn chun blaiseadh a fháil den teanga bheo agus dá hoidhreacht shaibhir i nGhaeltacht **álainn** Chorca Dhuibhne.”

“Bíonn cúrsaí againn i **gcaitheamh** na bliana chomh maith a d’oirfeadh do Mhatthew féin agus is minic a bhíonn **eachtrannaigh** ag foghlaim linn,” a dúirt urlabhraí ó Chomharchumann Chorca Dhuibhne.

Chuirfí fáilte mhór roimh mhuintir McConaughy i gConamara chomh maith más spéis leis an aisteoir, a bhfuil duais Oscar buaite aige, beart a dhéanamh de réir a bhriathair agus a chlann a chur ag foghlaim na teanga sa Ghaeltacht.

Dúirt urlabhraí ó Choláiste Chiaráin ar an gCeathrú Rua go bhfuil an t-aisteoir le moladh as an meas atá léirithe aige ar dhúchas a mhuintire agus go gcuirfeadh an coláiste Gaeilge i gConamara fáilte roimh mhuintir McConaughy.

“Is léir an meas atá **aige** ar a ghaol sinseartha le cultúr agus teanga na hÉireann agus cuirfeadh fáilte chroíúil roimhe go Conamara má tá sé ag iarraidh go mbeadh meas agus tuiscint ag a chlann ar an teanga,” a dúirt urlabhraí ó Choláiste Chiaráin.

Is as an mBrasaíl do bhean McConaughy agus dar leis go bhfuil **an t-ádh** leo ó thaobh an dúchais de: “Irish-Brazilian, how great is that? Connected to two of the most vibrant, colourful, exciting cultures on the planet.” Is dóigh leis go bhfuil an dá chultúr an-difriúil óna chéile ach go bhfuil **cosúlachtaí** eatarthu mar sin féin.

Chaith an t-aisteoir as Texas samhradh ina chónaí i mBaile Átha Cliath in 2000. Ag obair ar an scannán *Reign of Fire* a bhí sé, agus chuaigh an tréimhse sin i bhfeidhm go mór air. Bhraith sé gur ‘ag teacht abhaile’ a bhí sé in **Éirinn**, a dúirt sé.

1. _____	2. _____
3. _____	4. _____
5. _____	6. _____
7. _____	8. _____
9. _____	10. _____

Bileog 1.3b

Cúlra

Plé

Pléigh na ceisteanna seo leis na daoine sa ghrúpa leat:

1. Cé as do mhuintir mháthair Mhathew?
2. An bhfuil aithne agat féin ar Mheiriceánaigh nó eachtrannaigh eile a bhfuil spéis acu sa Ghaeilge? An bhfuil siad chomh mórtasach as a n-oidhreacht is atá Matthew?
3. Ar chaith tú féin seal i dtír eile riamh? Ar thaitin sé leat?
4. An Éireannaigh iad do ghaolta ar fad nó an bhfuil gaol agat le daoine a bhfuil cónaí orthu thar lear?
5. An bhfuil spéis agat i gcraobh ghinealaigh agus cúlra do theaghlaigh?

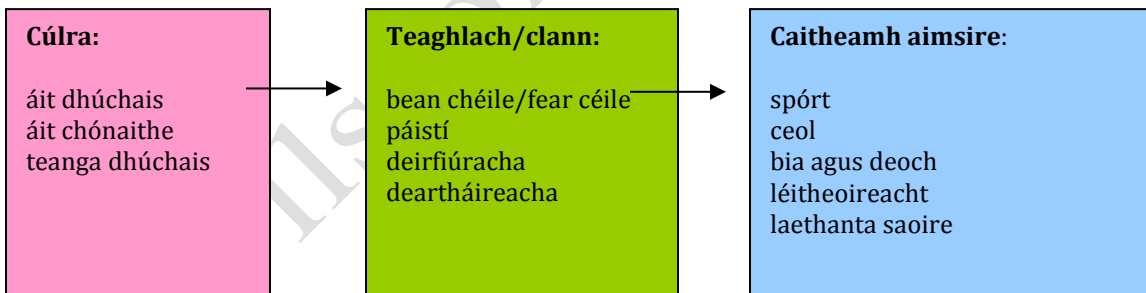
Cúlra Teanga

Tír		Teanga
Éire	An tÉireannach	An Ghaeilge
An Fhrainc	An Francach	An Fhraincis
An Ghearmáin	An Gearmánach	An Ghearmáinis
An tSín	An Síneach	An tSínis
An Iodáil	An tIodálach	An Iodáilis

1. Cén teideal is ceart a chur ar an dara colún thuas?
2. Tá *cló Iodálach* ar chuid de na litreacha thuas. Meas tú cén fáth?
3. Déan liosta de na daoine ó thíortha eile a gcasann tú leo i do shaol laethúil agus i do shaol oibre. Cé as iad? Cad iad na teangacha a labhraíonn siad?
4. Féach ar na focail thíos - déan liosta leis an duine in aice leat den stór focal ar fad atá ar eolas agaibh faoin teaghlach sínte.

athair máthair col ceathrar seanathair

5. Déan cur síos don duine in aice leat ar do chúlra/do theaghlach féin.

6. Féach ar na focail/frásaí seo thíos atá sa sliocht. Ag obair leis an duine in aice leat, aimsígfí focail/frásaí eile a bhfuil an míniú céanna acu.

- Ag cur fúthu: _____
- Cur amach: _____
- Ní foláir: _____
- An dé deiridh: _____
- Rith sé leis: _____
- Baint amach: _____
- Cúthail: _____

Bileog 1.4

Logainmneacha

Réamhobair éisteachta

Déan plé leis na daoine eile i do ghrúpa ar na ceisteanna seo thíos:

1. An bhfuil eolas agat faoi mhíniú agus faoi chúla ainm na háite ina bhfuil cónaí ort?
2. An síleann tú go bhfuil sé tábhachtach brí nó cúlra logainm a bheith ar eolas ag duine? Cén fáth?
3. Cad atá ar eolas agat faoi stair na logainmneacha in Éirinn?
4. Ar chuala tú trácht ar an suíomh idirlín www.logainm.ie riamh? Cad atá i gceist leis?

Logainmneacha

Éisteacht

BUNACHAR LOGAINMNEACHA NA HÉIREANN

Placenames Database of Ireland

Beidh tú ag éisteacht le mír ón chlár **An Saol ó Dheas: Dé Céadaoin, 01 Deireadh Fómhair 2008**. Beidh **Breandán Ó Cíobháin** ag tabhairt a thuairime faoin suíomh idirlín www.logainm.ie, a seoladh díreach roimhe sin. Éist leis an mhír agus déan iarracht na ceisteanna seo a fhreagairt.

- (a) Cén fáth ar roghnaíodh Breandán Ó Cíobháin le labhairt faoin ábhar seo?
- (b) Cén tuairim atá ag Breandán faoin suíomh www.logainm.ie? Cad iad na lochtanna atá aige air?
- (c) Féach anois tú féin ar www.logainm.ie. An féidir leat Gaeilge a chur ar do cheantar féin anois? An bhfuil an méid a dúirt Breandán Ó Cíobháin faoin easpa logainmneacha fíor in 2019?
- (d) Cén chanúint atá ag cainteoirí na míre? Breac síos cúig chomhartha den chanúint sin atá le cloisteáil sa mhír.

An tAire Ó Cuív

Cad is féidir leat a rá faoi conas **Ó, Mac, Ní, Nic** agus **Uí** a úsáid?
Pléigh leis an duine in aice leat agus léirígí le samplaí.

- (1) Cad é an difear idir leasainm agus teideal?
- (2) An bhfuil aon leasainm/teideal ort féin?
- (3) Cuir Gaeilge ar na hainmneacha seo thíos.
- (4) Glac féin agus an duine in aice leat sealanna ag cur na ndaoine seo in aithne dá chéile go foirmiúil.

The President Michael D. Higgins
Father Fitzgerald
Professor Burke
TD Catherine Murphy
Minister for Education and Skills
Prime Minister Teresa May

Doctor O'Brien
Bishop McDermott
Sister Mary
Councillor Doherty
Minister for Health
Our Prime Minister Leo Varadkar